Rapport fra spørreundersøkelse «Politisk ukorrekt synstolking»

2026

Prosjekt: **785 Politisk ukorrekt synstolking**

Universell Utforming AS:
Tullins gate 6, 0166 Oslo
www.universellutforming.no

Kontaktpersoner:

Sigrid Skavlid prosjektleder,
e-post: sigrid@universellutforming.no

Magnar Kvalvik,
e-post: magnar@universellutforming.no

Dato rapport: **11.5.2026**

Forsidebilde: IstockPhoto

Om prosjektet

Politisk korrekthet gjør at synstolker vegrer seg for å beskrive sensitive forhold. I prosjektet deltar både synshemmede og fagmiljøer for å forsøke å utvikle retningslinjer eller råd som gir synshemmede samme tilgang til informasjon som seende.

I dag synstolkes sjelden sensitive aspekter som utseende, kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet, etnisitet eller funksjonsnedsettelse med mindre det er helt nødvendig for å forstå handlingen. Dette gjør at synshemmede ikke får samme inntrykk av mangfold som seende. Som del av prosjektet er det gjennomført en spørreundersøkelse blant synstolker om deres erfaring med ordlegging av sensitive tema.

Universell Utforming AS gjennomfører prosjektet med støtte fra Stiftelsen DAM, og med Blindeforbundet som søkerorganisasjon.

Gjennomføring

Synstolkemiljøet i Norge er ikke stort. Undersøkelsen ble sendt til alle miljøer prosjektgruppen kjente til i begynnelsen av desember 2025. Vi mottok 7 svar. Vi foretok én purring. Sju svar er ikke mange, men sannsynligvis utgjør det likevel en god andel av de som arbeider med synstolking i Norge. I Universell Utforming AS arbeider fire personer med synstolking. Ingen av disse svarte på undersøkelsen siden det er vi som gjennomfører den.

Spørsmål 1. Hvor lenge har du arbeidet som synstolk?

De fleste var relativt erfarne. Tre respondenter hadde arbeidet med synstolking i mer enn sju år. To mellom 4 og 6 år, én mellom 1 og 3 år og én person hadde under ett års erfaring.

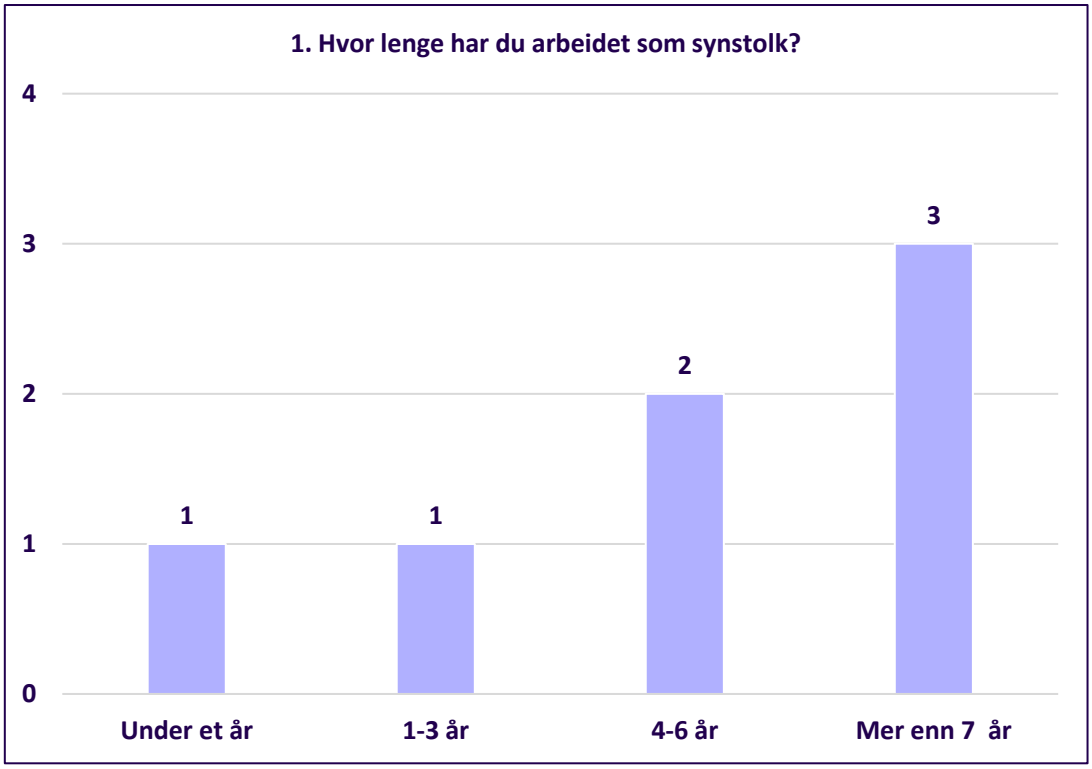

Spørsmål 2. Har du utført synstolking det siste året?

Fem av respondentene hadde utført synstolking siste året, mens to ikke hadde det.

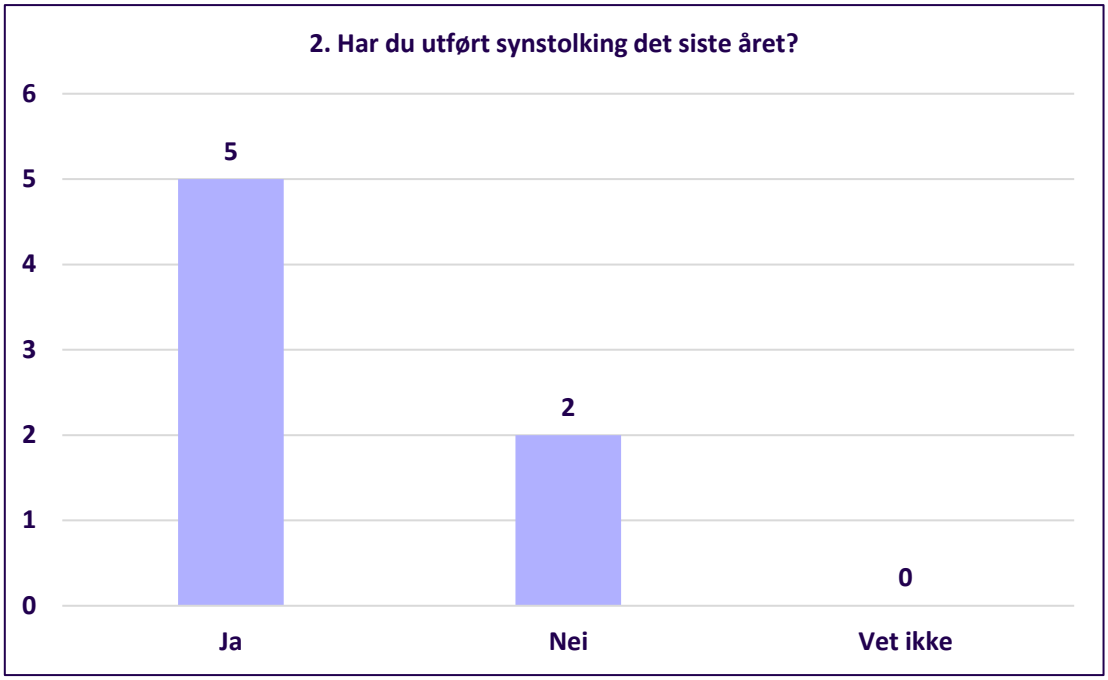

Spørsmål 3. Hvilke deler av synstolkingen arbeider du med?

Her skulle respondentene krysse av for alle aktuelle.

Seks krysset av for manuskript, én krysset av for innlesing, én lydmiks og to krysset av for annet.

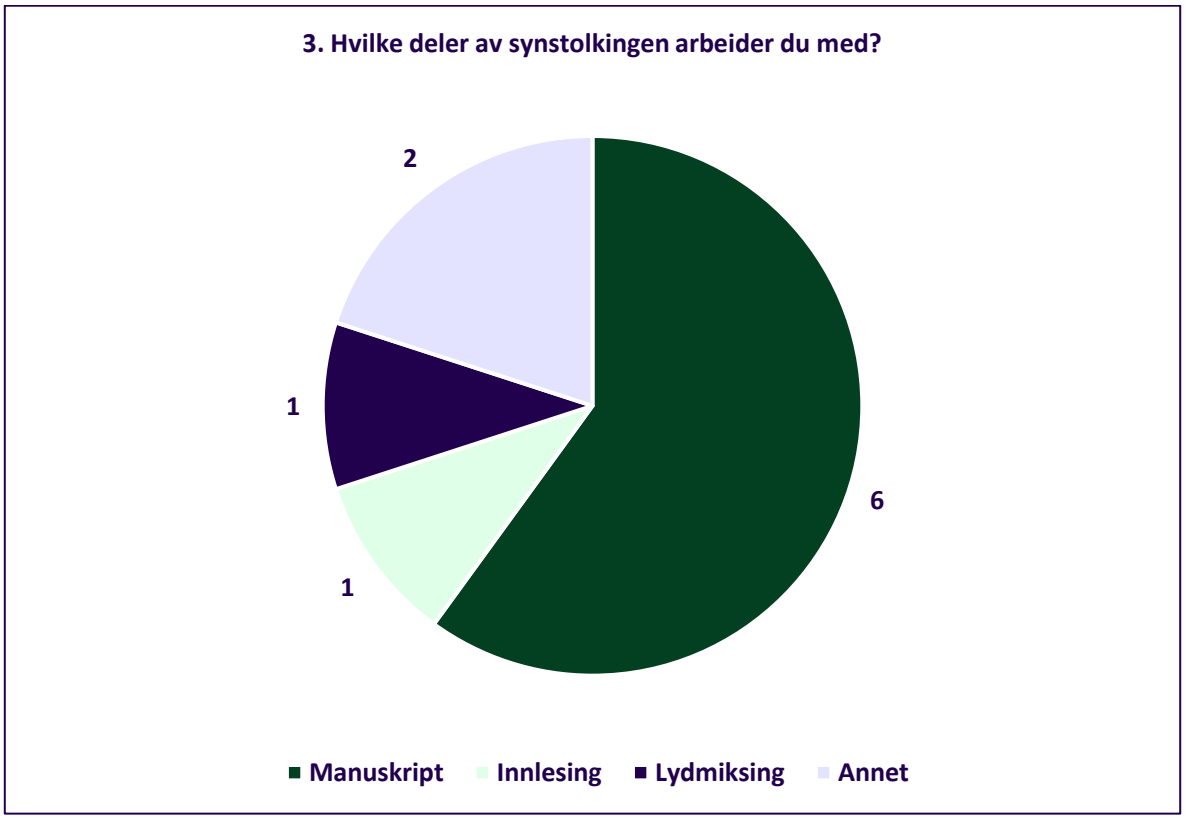

Spørsmål: Hvilke medier arbeider du med?

Her skulle respondentene krysse av for alle aktuelle.

Det vanligste var å arbeide med filmer og serier (6 personer) og TV-programmer (6 personer). Disse kategoriene er overlappende. To personer arbeidet med informasjons- og undervisningsfilmer. Ingen jobbet med video for sosiale medier eller levende forestillinger som teater.

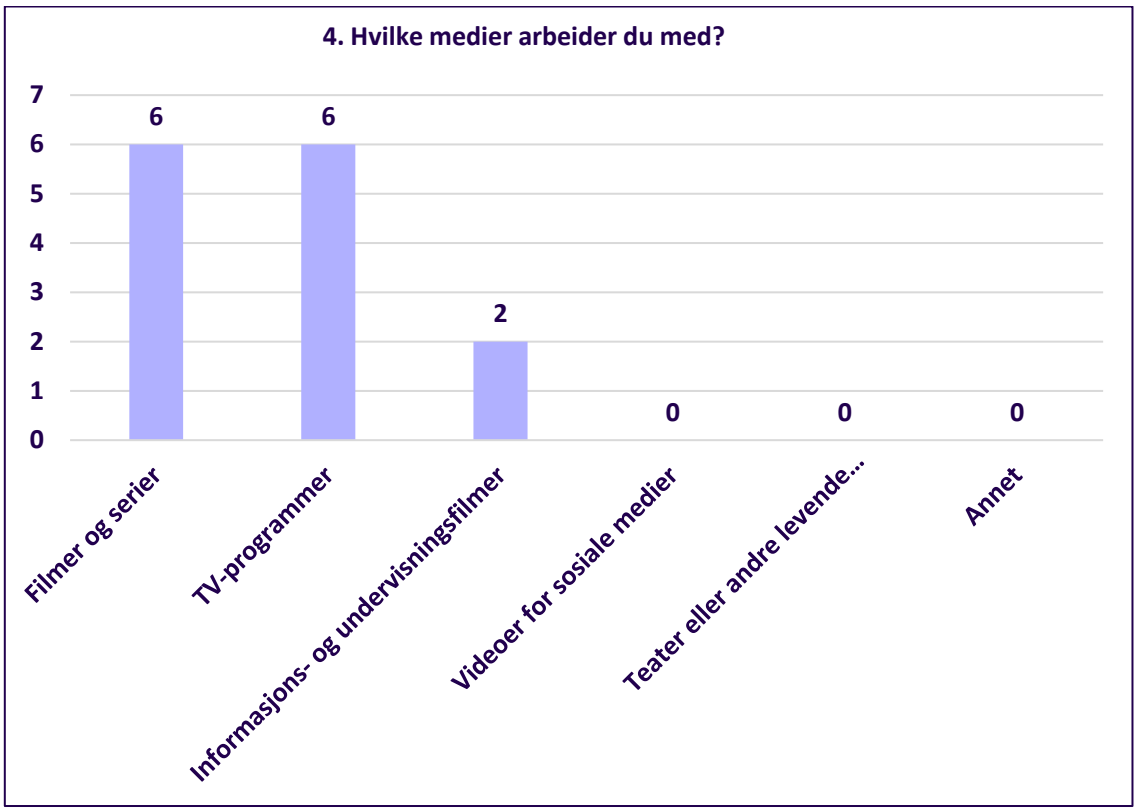

Spørsmål: Har du noen gang vært i tvil om hvordan du skal beskrive hudfarge/etnisitet, kjønn, kjønnsuttrykk, utseende, funksjonsnedsettelse, alder eller seksuell orientering?

Samtlige respondenter hadde vært i tvil om noen av disse teamene. 7 av 7.

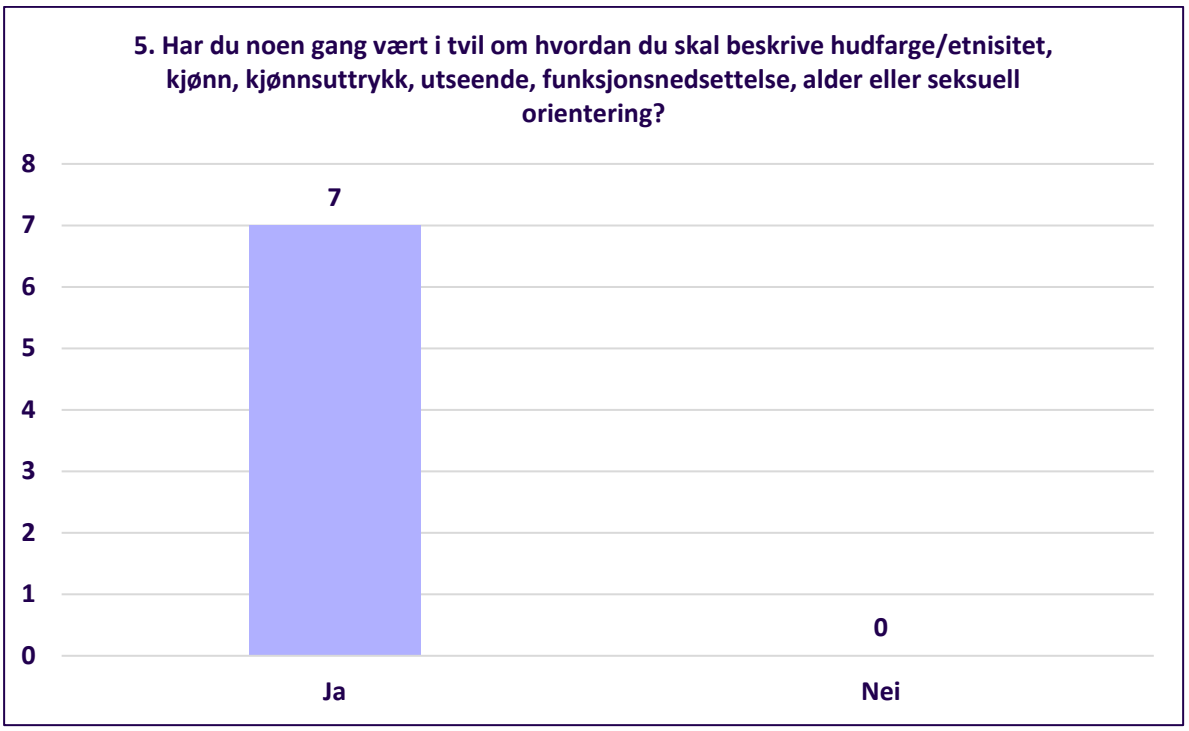

Spørsmål- Hvis ja, kryss av for hvilke

Her skulle respondentene krysse av for alle aktuelle. Kategoriene er ikke gjensidig utelukkende og overlapper hverandre.

Alder og kjønn var det minst problematiske. Kun én respondent krysset av for en av disse. Dernest fulgte kjønnsuttrykk og seksuell orientering som to respondenter bekreftet at de hadde vært i tvil om hvordan de skulle beskrive. Tre av respondentene har vært i tvil hvordan de skal omtale funksjonsnedsettelse.

Omtale av hudfarge/etnisitet og utseende var det mest problematiske, hvor fem av sju opplevde at de hadde vært i tvil hvordan de skulle beskrive dette.

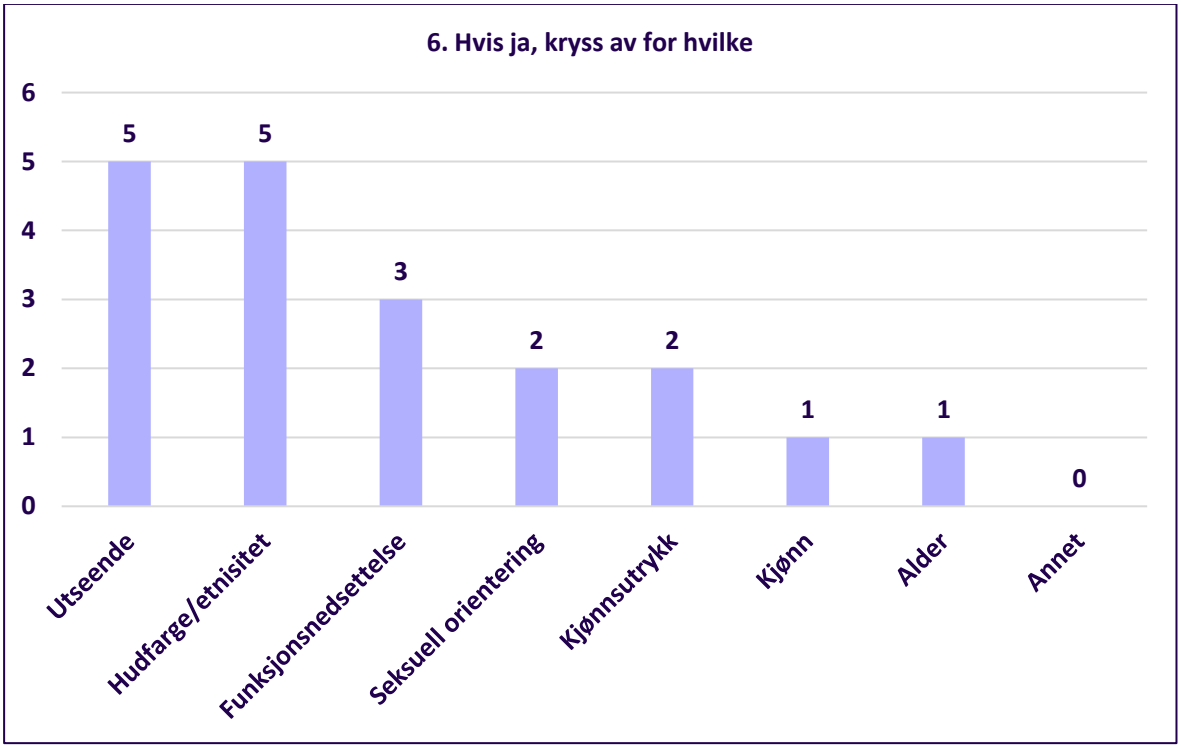

Spørsmål: Har du utelatt informasjon av denne typen i frykt for å virke rasistisk eller støtende?

Tre bekreftet at de hadde utelatt denne type informasjon, mens tre svarte at de ikke hadde gjort det. En person var usikker.

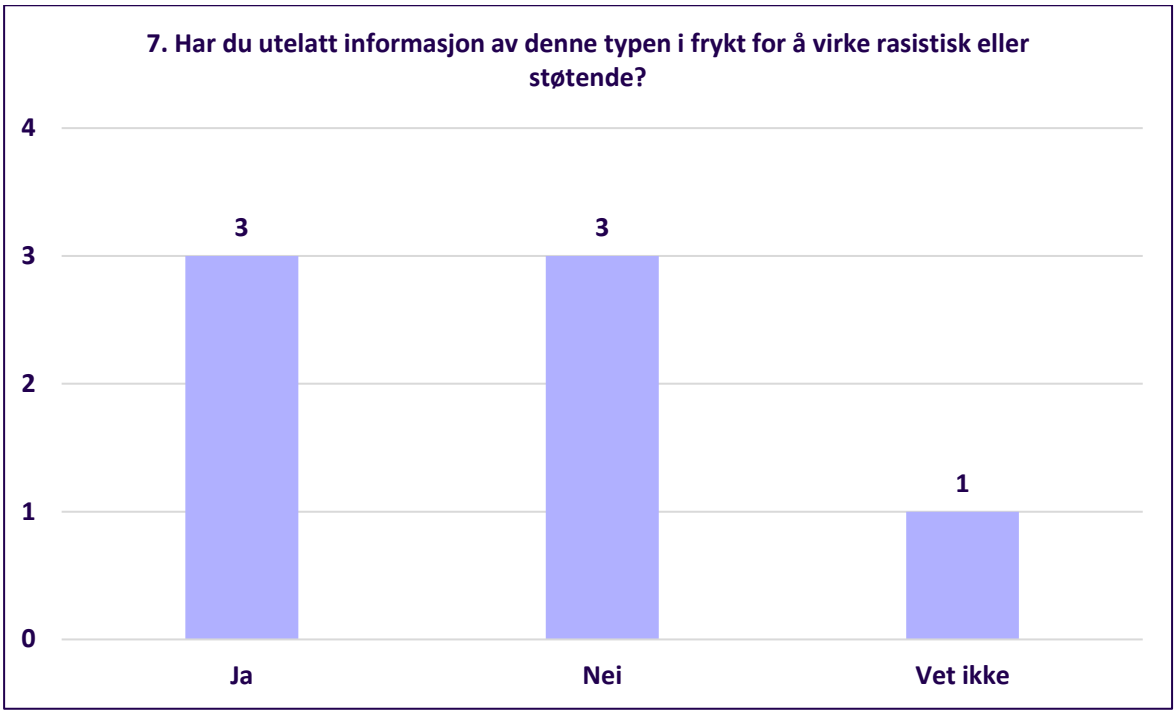

Spørsmål: Hvis du har opplevd å synstolke sensitive aspekter som utfordrende, hvilke oppfatter du som mest ømtålige?

Her ser vi det samme mønsteret som under spørsmål seks. Hudfarge/etnisitet og utseende oppleves som mest ømtålig. 5 av 7 mener dette. Seksuell orientering, kjønnsuttrykk og funksjonsnedsettelse oppleves som ømtålig for 3 av 7. To personer opplever synstolking av kjønn som ømtålig, mens kun én opplever alder som ømtålig.

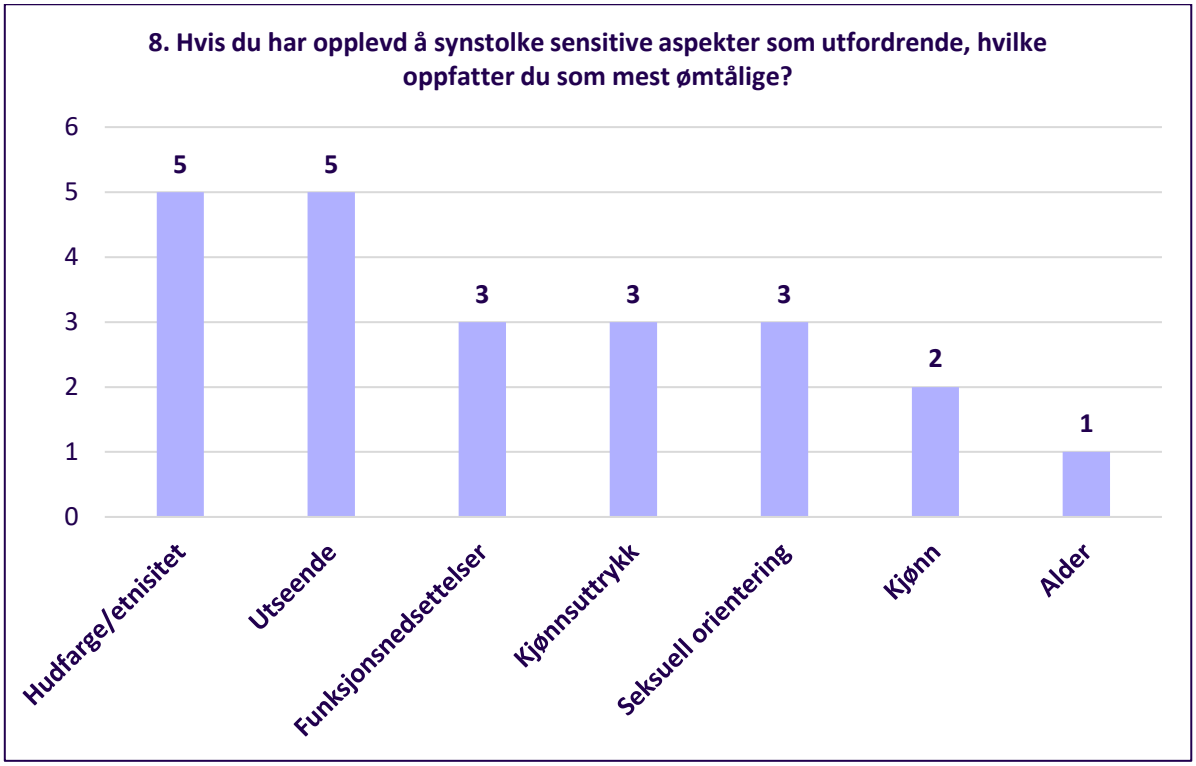

Spørsmål: Har du vært i kontakt med oppdragsgiver i forbindelse med synstolking av slike sensitive aspekter?

Kun én respondent hadde vært i kontakt med oppdragsgiver i forbindelse med synstolking av slike sensitive aspekter. To var usikre/visste ikke, men 4 av 7 ikke hadde vært i kontakt med oppdragsgiver.

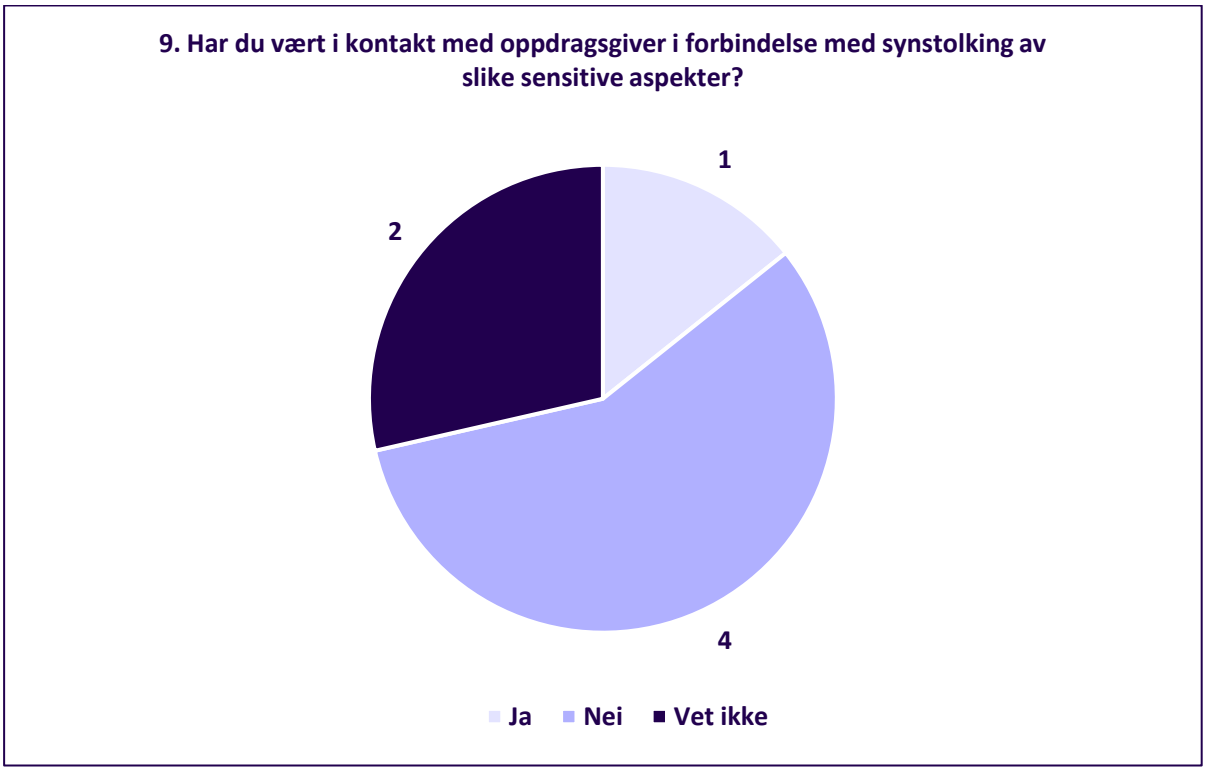

Spørsmål 10. Hvis ja, fortell om hva som var saken

Ingen svar sendt inn.

Spørsmål: Vet du om oppdragsgiver har noen retningslinjer for synstolking av sensitive aspekter

På dette spørsmålet svarte tre at de ikke visste. Tre svarte at oppdragsgiver hadde det. Kun én person svarte at de visste at oppdragsgiver hadde retningslinjer.

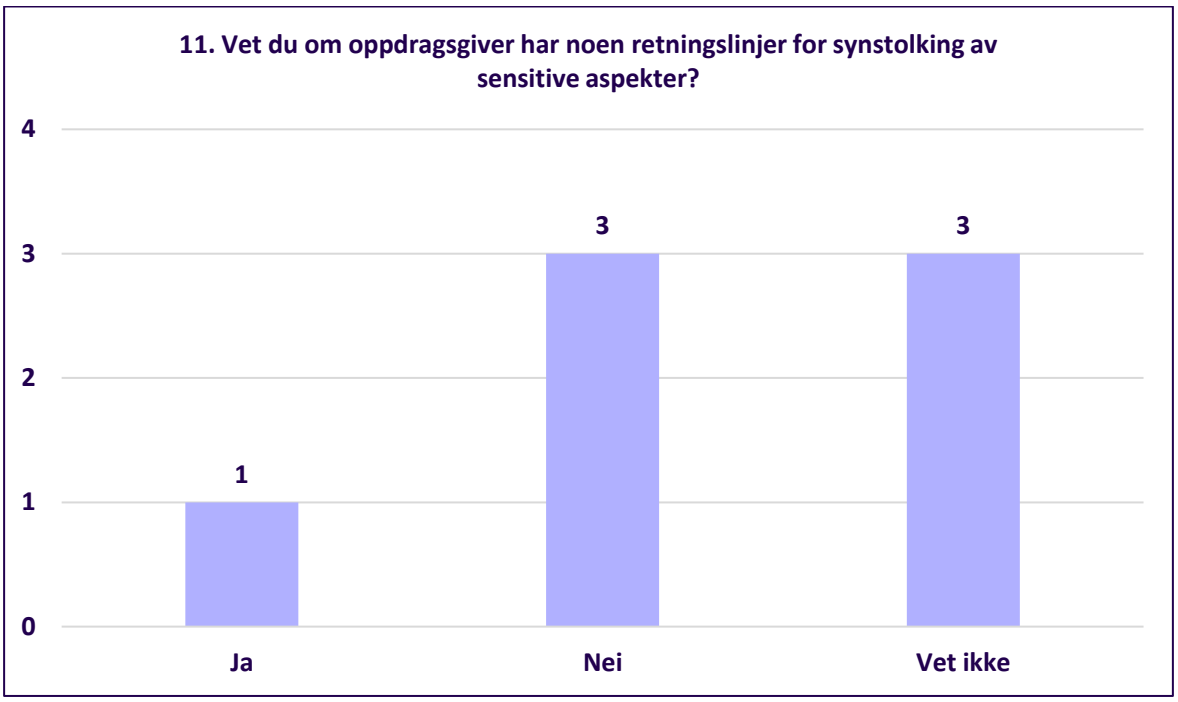

Spørsmål: Hvordan synes du sensitive aspekter bør synstolkes?

Dette var et fritekstfelt. Svar som kom inn:

- Så ærlig og rett fram som mulig der det er et poeng/viktig for historien. Bruke begreper/beskrivelser slik de eventuelt har blitt brukt i dialogen.

- Vi burde kanskje få laget begrepsregister/ordbok i samarbeid med aktuelle organisasjoner og lignende.

- Det avhenger av tonen i det som synstolkes og av gjeldende politisk korrekthet. Å skåne mottakeren i for stor grad kan også være problematisk, for da kan det ekskludere mottaker fra innhold og påføre en unaturlig sensitivitet rundt betente temaer. Det bør være en balansegang mellom tonen til materialet, og godt norsk språk, uten bruk av "slurs". Det finnes nesten alltid fullgode språklige alternativer som tillater en å jobbe rundt sensitive aspekter når man er i tvil. Men også forum på nettet og oppdaterte retningslinjer fra Språkrådet bør konsulteres i enkelttilfeller, så man ender opp med et mest mulig korrekt og ikke-støtende resultat, som også er en presis beskrivelse. Ved svært følsomme tema kan kommunikasjon mellom klient og manusforfatter også være en god vei å gå, men også å kontakte representanter for aktuelle grupper direkte og opprette en dialog (som Skeiv verden, Natur og ungdom, antirasistiske foreninger o.l.), for det vil kunne gagne både bransjen og aktuelle grupper. Jeg har tidligere opplevd at folk generelt er veldig imøtekommende og positive ved slike forespørsler.

- Ønsker diskusjonen om dette temaet varmt velkommen! Svaret mitt er at jeg vet ikke rett og slett, men mageføelelsen min sier at vi ikke bør ha berøringsangst når det kommer til hva vi synstolker. Ser frem til å følge denne debatten videre!

- Jeg mener at beskrivelser bør være objektive, og at jobben er å beskrive det vi ser, ikke å bestemme hva som er politisk korrekt for målgruppen. Når det gjelder hudfarge, sier vi ofte mørk hud, eller personens etnisitet. Hvis noen er veldig overvektig, sier vi lubben eller fyldig. Vi prøver å være så ærlige som mulig. Hvis noen er trans, beskriver vi kjønnet de har blitt. Dokumentaren 3 Fedre er et godt eksempel. Det er en film om tre menn som er i et forhold sammen, hvorav den ene er trans. Han blir gravid, men vi kaller ham en «han» fordi det er riktig og det han har blitt. Dette er en veldig interessant debatt, jeg gleder meg til høre mer om det.

- Den som skriver manus bør drøfte med kollegaer, fagpersoner o.l. når det oppstår ulike alternativer for hvordan man skal ordlegge seg. Ordene som tas i bruk bør være respektfulle samtidig som de gjengir det som skjer og de som er i scenen. Det er lurt om man tar en ekstra runde på hvorfor det er viktig å synstolke hvilke elementer i en scene.